НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ІМЕНІ АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК УКРАЇНИ

СІМЕЙНИЙ КОДЕКС:
20 РОКІВ ЖИТТЯ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників Науково-практичного круглого столу,
присвяченого 20-річчю набрання чинності
Сімейним кодексом України

м. Київ, 25 квітня 2024 року

НАУКОВО-ДОСЛІДНИЙ ІНСТИТУТ
ПРИВАТНОГО ПРАВА І ПІДПРИЄМНИЦТВА
ІМЕНІ АКАДЕМІКА Ф. Г. БУРЧАКА
НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ПРАВОВИХ НАУК
УКРАЇНИ

СІМЕЙНИЙ КОДЕКС:
20 РОКІВ ЖИТТЯ

Збірник матеріалів
Науково-практичного круглого столу,
присвяченого 20-річчю набрання чинності
Сімейним кодексом України
(м. Київ, 25 квітня 2024 року)

Київ – 2024

УДК 347.61/.64

Рекомендовано до друку Вченою радою
Науково-дослідного інституту приватного права і підприємництва
імені академіка Ф. Г. Бурчака
Національної академії правових наук України
(протокол №8 від 26 червня 2024 р.)

Сімейний кодекс: 20 років життя [Електронний ресурс]: збірник матеріалів Науково-практичного круглого столу, присвяченого 20-річчю набрання чинності Сімейним кодексом України (м. Київ, 25 квітня 2024 р.) / упорядник М. О. Гетманцев. К.: Електрон. текст. дані. НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2024. 90 с. 1 електрон. опт. диск (CD-R).

ISBN 978-617-8084-35-6

У збірнику представлені наукові доповіді учасників Науково-практичного круглого столу, присвяченого 20-річчю набрання чинності Сімейним кодексом України, який відбувся 25 квітня 2024 р. у Науково-дослідному інституті приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака Національної академії правових наук України. Тематика доповідей учасників стосується широкого кола теоретичних та практичних проблем застосування Сімейного кодексу України за останні 20 років. Учасники обговорили проблеми застосування Сімейного кодексу України, європеїзації та інших сучасних трендів розвитку сімейного права, ефективних способів захисту сімейних прав та інтересів, актуальних проблем судової практики у сімейних спорах, впливу війни на сімейне право України.

Збірник зацікавить наукових і науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів і наукових установ, докторантів та аспірантів, студентів, які вивчають актуальні проблеми сімейного права, а також суддів, адвокатів та всіх практикуючих юристів.

Матеріали доповідей подано в авторській редакції. Організаційний комітет не несе відповідальності за зміст публікацій, їх відповідність до вимог законодавства і за порушення авторських прав.

ISBN 978-617-8084-35-6

© Автори, 2024
© Науково-дослідний інститут приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2024

ЗМІСТ

Бичкова С. С. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РОЗГЛЯДУ І ВИРІШЕННЯ ДЕЯКИХ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ З ПИТАНЬ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ 7

Богданець А. В. ПОСИЛЕННЯ СІМЕЙНО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА УХИЛЕННЯ ВІД ВИКОНАННЯ БАТЬКІВСЬКИХ ОБОВ'ЯЗКІВ 12

Бурчак Л. І., Свєтлічний І. В. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМ, ВКЛЮЧАЮЧИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТІЙКОСТІ ЇХ СІМЕЙ, РОЗВИТОК РЕЗИЛЬЄНТНОСТІ ТА ЗДАТНОСТІ ПРОТИДІЇ ВОРОЖИМ ІНФОРМАЦІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНИМ ОПЕРАЦІЯМ 16

Васильєв С. В. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МІЖРЕЛІГІЙНИХ ШЛЮБІВ В УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ РОСІЙСЬКОЇ ІМПЕРІЇ У XIX СТ.. 20

Гевко В. Л. РОЗМЕЖУВАННЯ СУДОВОЇ ЮРИСДИКЦІЇ СІМЕЙНИХ І КОРПОРАТИВНИХ СПОРІВ 22

Гончарова Г. М. СУДОВИЙ ЗАХИСТ ПРАВ БАТЬКІВ НА СПІЛКУВАННЯ З ДІТЬМИ ЯКІ ПРОЖИВАЮТЬ ЗА МЕЖАМИ УКРАЇНИ27

Заіка Ю. О. ЗАСТОСУВАННЯ АНАЛОГІЇ ПРИ ПОСМЕРТНОМУ ОСПОРЮВАННІ БАТЬКІВСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ 30

Короленко В. М. МЕДІАЦІЯ В СІМЕЙНИХ СПОРАХ ПІД ЧАС СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ (НА МАТЕРІАЛАХ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ) 34

Кочин В. В. СПІЛЬНА СУМІСНА ВЛАСНІСТЬ ПОДРУЖЖЯ НА ЖИТЛО: СЕКРЕТ ПОЛІШИНЕЛЯ ЧИ CUI PRODEST 38

Крушельницька Г. Л. ВИЗНАЧЕННЯ МІСЦЯ ПРОЖИВАННЯ ДИТИНИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ СУДОВОЇ ПРАКТИКИ В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ 41

Левківський Б. К. ОКРЕМІ АСПЕКТИ СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ СІМЕЙНИХ СПОРІВ ОБТЯЖЕНИХ ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ 48

Львова О. Л. МОРАЛЬНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ІНСТИТУТУ СІМ'Ї В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ 57

Миронова Г. А. ЗНАЧЕННЯ СІМЕЙНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ ДЛЯ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВОВІДНОСИН ЗА УЧАСТЮ ДИТИНИ ПАЦІЄНТА 63

Сіщук Л. В. ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР ТА КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ПОДРУЖЖЯ..... 71

Ступак О. В. ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ОРГАНІВ ОПІКИ І ПІКЛУВАННЯ У СІМЕЙНИХ СПОРАХ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ 75

Черненко О. А. ЄВРОПЕЇЗАЦІЇ ТРАДИЦІЙНИХ СІМЕЙНИХ ЦІННОСТЕЙ В УКРАЇНІ 81

ПРО АВТОРІВ..... 87

людей, які живуть з ВІЛ» від 12.12.1991. № 1972-XII. Голос України. 1992. 9 січня.

6. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Тимчасових стандартів надання медичної допомоги підліткам та молоді» від 02.08.2009. № 382. URL: https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0382282-09#Text.

7. Закон України «Про лікарські засоби» від 28.07.2022 № 2469-IX . URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-20#top.

8. Сенюта І. Правова концепція охорони здоров'я, дружня до дитини. Медичне право. 2020. № 1. С. 93-100.

9. Миронова Г., Сенюта. Спеціальні принципи щодо захисту осіб, не здатних надати згоду на медичне втручання. Стратегія імплементації Конвенції Ов'єдо в законодавство України : монографія / за заг. ред. д. ю. н., проф. І. Я. Сенюти. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2023. С. 92-131.

Сіщук Л. В.

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР ТА КОРПОРАТИВНІ ПРАВА ПОДРУЖЖЯ

Стабільність правового регулювання сімейних відносин нормами Сімейного кодексу України (далі – СК України) позитивно впливає на інші сфери регулювання суспільних відносин, які виникають у симбіозі з сімейними відносинами або опосередковано до них. Одним з таких напрямків є підприємницька діяльність, яка здійснюється одним із подружжя або подружжям. Тому перебування у шлюбі особи впливає на створення чи вступ до вже існуючих юридичних осіб корпоративного типу, у зв'язку з чим при регулюванні корпоративних відносин досить часто виникають питання, пов'язані з наявністю статусу подружжя в учасника товариства.

Шлюбний договір є правовим інструментом, що передбачений СК України, як домовленість між нареченим і нареченою, що виникає до вступу у шлюбні відносини, або домовленість між чоловіком і дружиною щодо визначення правового режиму майна, яке набуто особами до реєстрації шлюбу та / або під час перебування у шлюбі. Шлюбний договір може укладатися після подання заяви про реєстрацію шлюбу до органів реєстрації актів цивільного стану, або у будь-який момент під час шлюбу. Шлюбний договір обов'язково має укладатися у письмовій формі та підлягає нотаріальному посвідченню, що дає додаткові гарантії дійсності даного правочину.

Водночас на основі аналізу норм СК України визначено, що шлюбним договором регулюються виключно майнові відносини між подружжям і майнові

права та обов'язки подружжя, як батьків. У шлюбному договорі можуть врегульовуватися питання щодо спільної сумісної власності на майно подружжя під час шлюбу та умови поділу такого майна у разі розлучення чи смерті одного з подружжя, визначення порядку користування майном і спільними коштами та інші. У ст. 97 СК України окреслено умови, які може бути врегульовано шлюбним договором, а саме щодо майна, яке дружина, чоловік передає для використання на спільні потреби сім'ї, щодо правового режиму майна, подарованого подружжю у зв'язку з реєстрацією шлюбу, щодо визначення переліку майна, яке слід вважати спільною частковою власністю або особистою приватною власністю кожного з подружжя, незалежно від того, що за законом таке майно є спільною сумісною власністю, а також у договорі можуть визначатися будь-які інші умови правового режиму майна подружжя, якщо вони не суперечать моральним засадам суспільства [4].

Завдяки укладенню шлюбного договору на практиці можна уникнути багатьох спірних питань і суперечок у майбутньому. Адже при поданні позову до суду після укладення шлюбного договору саме умови цього договору мають перевагу перед законом, якщо вони не порушують норми закону або відсутня пряма заборона на рівні закону, що підтверджено положеннями ст. 9 СК України. Водночас у ч. 5 ст. 92 СК України прямо передбачено, що за шлюбним договором не може передаватися у власність одному з подружжя нерухоме майно та інше майно, право на яке підлягає державній реєстрації [4]. Тобто за шлюбним договором може змінюватися правовий режим майна подружжя, але не може змінюватися правовий титул.

Щодо корпоративних прав учасника юридичної особи, то згідно ч. 1 та ч. 2 ст. 96-1 ЦК України такими правами учасника є сукупність правомочностей, що належать особі як учаснику (засновнику, акціонеру, пайовику) юридичної особи відповідно до закону та статуту товариства. Корпоративні права набуваються особою з моменту набуття права власності на частку (акцію, пай або інший об'єкт цивільних прав, що засвідчує участь особи в юридичній особі) у статутному капіталі юридичної особи [5]. У зв'язку з наведеним корпоративні права виникають у особи, коли вона зареєстрована як учасник юридичної особи, а тому подружжя може прийняти рішення про реєстрацію обох з подружжя учасниками юридичної особи, або про те, що один із подружжя надає згоду на передання майна чи коштів, що є спільною сумісною власністю, до статутного капіталу юридичної особи, а другий з подружжя стає учасником юридичної особи, про що вносяться відомості до Єдиного державного реєстру юридичних осіб.

У першому випадку, коли обоє з подружжя зареєстровані як учасники юридичної особи, шлюбний договір може ефективно врегулювати умови поділу дивідендів після їх виплати учасникам згідно розміру їх часток, зокрема шляхом визначення цих доходів як спільної сумісної власності, що використовується в інтересах сім'ї або ж як особистої приватної власності кожного з подружжя у розмірі частки у статутному капіталі товариства кожного з них. У другому випадку шлюбний договір є дієвим інструментом для визначення правового режиму майна (коштів), отриманих у результаті його (їх) вкладення у бізнес, зокрема щодо умов поділу на випадок розірвання шлюбу чи смерті одного з подружжя.

Для прикладу можна навести Рішення Хмельницького міськрайонного суду від 03. 02. 2021 р. № 686/29601/1. На основі аналізу справи встановлено, що один з подружжя, який помер, був єдиним учасником ПП. Інший з подружжя є спадкоємцем першої черги померлого відповідно до приписів ст. 1261 ЦК України. У зв'язку із смертю чоловіка дружина звернулась до приватного нотаріуса із заявою про видачу їй свідоцтва про право власності на частку в спільному майні подружжя, однак отримала відмову. Позивач звернулася до суду, так як між нею та її чоловіком був укладений шлюбний договір, яким вони погодили, що акції, цінні папери та корпоративні права належать тому з подружжя, на ім'я котрого вони оформлені лише у випадку розірвання шлюбу між сторонами. Оскільки шлюб між сторонами не розривався, а був припинений внаслідок смерті одного з подружжя, позивач вважає, що п. 4 шлюбного договору не може бути підставою для відмови їй у поділі корпоративних прав, як спільного майна подружжя. Водночас сторонами визнається факт, що підприємство утворене до укладення шлюбу між сторонами, статутний фонд в період шлюбу не збільшувався, а сторони не погодили у шлюбному договорі питання щодо правового режиму майна, яке набуте до укладення шлюбу. Суд зробив висновок, що шлюбним договором визначений правовий режим майна лише у випадку його розірвання, а тому його не можна трактувати більш розширено. Окрім того, п. 8 шлюбного договору визначено, що майно, яке належне одному з подружжя – за даруванням, спадщиною, або придбане іншим шляхом до реєстрації шлюбу не може бути визнане сумісною власністю подружжя [3]. У даній справі чітко вказано, що шлюбний договір став інструментом швидкого вирішення спору відповідно до тих умов, які добровільно були погоджені подружжям за життя і, відповідно, мають силу й після смерті одного з подружжя. Також цей приклад показує на те, що умови шлюбного договору мають бути чіткими, конкретним та вичерпними для сторін

договору, оскільки відсутність іншого регулювання договором не зумовлює можливості розширеного тлумачення ймовірних умов, а звертає до врегулювання певного питання у загальному порядку і відповідно до правил, визначених законом.

Водночас в аспекті набуття корпоративних прав подружжям чи одним із них, як на теоретичному, так і на практичному рівнях вже доведено, що майно, яке вноситься до статутного капіталу товариства, стає власністю останнього, а в учасника товариства, який вніс вклад, натомість, виникають корпоративні права. Тому необхідною умовою закону для внесення одним з подружжя до статутного капіталу товариства майна, що є спільною сумісною власністю подружжя, є отримання згоди іншого з подружжя на передання вкладу. У даному випадку шлюбний договір може бути гарантією набуття у власність частки у статутному капіталі товариства в інтересах сім'ї, отримання доходів за результатами реалізації корпоративних прав одним з подружжя в інтересах сім'ї та подальшого розпорядження цією часткою.

Якщо проаналізувати судову практику, то за останні декілька років вона суттєво змінилася у частині розмежування спільної сумісної власності на майно подружжя та корпоративних прав учасника товариства. Згідно Постанови КГС ВС від 03.03.2020 р. у справі № 909/52/19 зазначено, що з моменту внесення грошових коштів до статутного капіталу господарського товариства вони є власністю самого товариства, а спільні кошти (майно) подружжя втрачають ознаки об'єкта права спільної сумісної власності подружжя. Подальше розпорядження часткою у статутному капіталі учасником товариства є його суб'єктивним корпоративним правом, а друге з подружжя набуває право вимоги виплати йому певних сум у разі поділу майна між подружжям [2].

При цьому певними сумами варто вважати суми від виплати дивідендів у зв'язку з наявною частки у статутному капіталі товариства, суми від продажу частки у статутному капіталі товариства, суми від виходу учасника з товариства тощо. Зокрема, у Постанові ВП ВС від 10.04.2024 р. в справі № 760/20948/16-ц вирішено питання про поділ подружжям частки у статутному капіталі ТОВ та стягнення половини її вартості у такому капіталі. Поставлено акцент на тому, що стягнення половини вартості частки має здійснюватися не з вартості внеску іншого з подружжя у цьому капіталі, а з вартості частки у статутному капіталі товариства, оскільки внесення одним із подружжя вкладу у статутний капітал товариства зумовлює перехід власності до товариство. Звернення стягнення має відбуватися на частину майна товариства, що пропорційна частці учасника товариства у статутному капіталі [1].

Тим не менш, хоча в судовій практиці й вирішено питання про те, кому ж з подружжя належить частка у статутному капіталі товариства та кому переходять суми виплат за цією часткою і на яких умовах з урахуванням правил діяльності юридичної особи, як самостійного суб'єкта права, але саме шлюбний договір може бути гарантією захисту інтересів сім'ї й окремих її членів. Адже згідно ч. 1 ст. 64 СК України дружина та чоловік мають право на укладення між собою усіх договорів, які не заборонені законом, як щодо майна, що є їхньою особистою приватною власністю, так і щодо майна, яке є об'єктом права спільної сумісної власності подружжя [4]. Тому надана законом можливість укладення шлюбного договору дозволяє врегулювати майнові відносини подружжя з урахуванням тих правил, цінностей і поглядів, які стали основою довіри між чоловіком і жінкою для реєстрації шлюбу та подальшого подружнього життя і ведення у цьому статусі бізнесу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Постанова ВП ВС від 10. 04. 2024 р. в справі № 760/20948/16-ц. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/118520073

2. Постанова КГС ВС від 03. 03. 2020 р. у справі № 909/52/19. URL: https://verdictum.ligazakon.net/document/88149755

3. Рішення Хмельницького міськрайонного суду від 03. 02. 2021р. № 686/29601/19. URL: https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/94989115/

4. Сімейний кодекс України від 10. 01. 2002 р. № 2947-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text

5. Цивільний кодекс України від 16. 01. 2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text

Ступак О. В.

ОСОБЛИВОСТІ УЧАСТІ ОРГАНІВ ОПІКИ І ПІКЛУВАННЯ У СІМЕЙНИХ СПОРАХ ПРИ ВИЗНАЧЕННІ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

За загальним правилом права, свободи та інтереси малолітніх осіб віком до чотирнадцяти років, а також недієздатних фізичних осіб захищають у суді відповідно їхні батьки, усиновлювачі, опікуни чи інші особи, визначені законом. Суд може залучити до участі в таких справах неповнолітню особу чи особу, цивільна дієздатність якої обмежена (ч. ч. 1, 2 ст. 59 Цивільного процесуального кодексу України, – далі ЦПК України).